

Helsingfors/Mariehamn 25.2.2019

Nr 10/19

Hänvisning Ålands lagtings skrivelser
16.1.2019 nr 10, 12, 14
och 16/2018.

Till Justitieministeriet

Ärende Utlåtande över följande av lagtinget 16.1.2019 antagna landskapslagar:

1. Vallag för Åland, (nedan landskapslagen),
2. Landskapslag om ändring av kommunallagen för landskapet Åland,
3. Landskapslag om ändring av landskapslagen om förfarandet vid rådgivande kommunala folkomröstningar,
4. Landskapslag om ändring av 2 § landskapslagen om valfinansiering.

Ålandsdelegationen avger i det följande ett gemensamt utlåtande över ovan nämnda landskapslagar.

Landskapslagarnas huvudsakliga innehåll

Landskapslagen innehåller bestämmelser om val till lagtinget och till kommunernas fullmäktige. I de övriga landskapslagarna görs främst av landskapslagen föranledda ändringar.

Lagstiftningsbehörigheten

Enligt 18 § 1 punkten i självstyrelselagen för Åland har landskapet lagstiftningsbehörighet i fråga om lagtingets organisation och uppgifter, val av lagtingets ledamöter, landskapsregeringen och under denna lydande myndigheter och inrättningar. Landskapslagen gäller även kommunala val och kommunernas förvaltning på vilka områden lagstiftningsbehörigheten tillkommer landskapet enligt 18 § 4 punkten i självstyrelselagen. Landskapets lagstiftningsbehörighet begränsas dock av bestämmelserna i 9, 13 och 67 § i självstyrelselagen. I 9 och 67 § ingår bestämmelser om deltagande i val och valbarhet och enligt 13 § ska lagtingets ledamöter utses genom omedelbara och hemliga val där rösträtten är allmän och lika för alla röstberättigade.

Landskapslagarna överensstämmer med dessa bestämmelser i självstyrelselagen.

Enligt grundlagens 14 § 3 mom. har varje finsk medborgare och varje i Finland stadigvarande bosatt utlänning som har fyllt aderton år rätt att rösta i kommunalval och kommunala folkomröstningar enligt vad som bestäms genom lag. Denna bestämmelse har beaktats i kommunallagen för landskapet Åland. Grundlagsbestämmelsen kan inte anses hindra att personer som fyllt femton år nu berättigas att ta initiativ till rådgivande kommunala folkomröstningar. En motsvarande bestämmelse finns i 25 § i rikets kommunallag.

I landskapslagens 3 kap. ingår bestämmelser om valregistermyndighet, rösträttsregistret och vallängder. Enligt landskapslagens 16 § är landskapsregeringen valregistermyndighet, om inte funktionen helt eller delvis har överförts på en riksmyndighet genom en överenskommelseförordning. Bestämmelser om överföring av förvaltningsbehörighet genom överenskommelseförordningar finns i självstyrelselagens 32 §. Dessutom kan statliga myndigheter enligt 19 § 3 mom. och 31 § i självstyrelselagen påföras uppgifter inom ramen för sin allmänna behörighet.

Enligt självstyrelselagens 27 § 1 punkt har riket lagstiftningsbehörighet i fråga om stiftande, ändring och upphävande av grundlag samt avvikelser från grundlag, och enligt 29 § 1 mom. 1 punkten utgör folkbokföring riksbehörighet. Till folkbokföringen hänförs även bestämmelser om personbeteckning. Grundlagens 10 § förutsätter att det i lag utfärdas närmare bestämmelser om skydd av personuppgifter. Rösträttsregistret baserar sig på befolkningsdatasystemet och hembygdsrättsregistret. Vid utnyttjandet av befolkningsdatasystemet är de begränsningar som följer av rikslagstiftningen bindande även inom landskapets och kommunernas förvaltning. I enlighet härmed har i landskapslagens 21 § intagits motsvarande begränsningar som i 23 § i rikets vallag (FFS 714/1998, nedan rikslagen) gällande de uppgifter som ska finnas tillgängliga vid granskningen av rösträttsregister. Beträffande bestämmelserna om de till folkbokföringen hörande personuppgifterna i landskapslagen konstateras att de även i övrigt i sak överensstämmer med motsvarande bestämmelser i rikslagen, och kan jämlikt 19 § 3 mom. i självstyrelselagen intas.

Hänvisningarna i den nu aktuella landskapslagstiftningen till rikets lag om hemkommun (FFS 201/1994) är av teknisk natur.

I landskapslagens 4 kap. har intagits bestämmelser om etablerade politiska föreningar, vilka liksom valmansföreningar berättigas att ställa upp kandidater i lagtingsval, samt om etablerade kommunala politiska föreningar och sådana lokala föreningar som berättigas att ställa upp kandidater i kommunalval. Med en etablerad politisk förening avses en registrerad förening, vars egentliga syfte är att påverka politiska angelägenheter i landskapet och som har varit företräd i

det nuvarande eller det föregående lagtinget. Med en etablerad kommunal politisk förening avses en registrerad förening vars egentliga syfte är att påverka politiska angelägenheter i kommunen och som har varit företräd i det nuvarande eller föregående kommunfullmäktige. I rikslagen berättigas i partiregistret upptagna partier och av röstberättigade bildade valmansföreningar att uppställa kandidater samt ansöka om publicering av kandidatlistor. Enligt 1 § i rikets partilag (FFS 10/1969), sådant det lyder efter lagändring (FFS 683/2010), avses med parti en registrerad förening, som är införd i det partiregister som förs av justitieministeriet. En föreskrift om att bestämmelserna i föreningslagen (FFS 503/1989) om ogiltighet och klander av en förenings beslut inte tillämpas på beslut som en ovan avsedd förening fattar i ett i landskapslagens 4 kap. avsett ärende, har intagits i landskapslagens 43 §. En motsvarande bestämmelse ingår för de i partiregistret införda partiernas del i 183 § i rikslagen. Enligt 27 § 8 p. i självstyrelselagen hör ärenden angående föreningar visserligen till rikets behörighet, men i och med att i landskapslagen avsedda politiska föreningar till funktionen är att jämställa med i rikslagstiftningen avsedda partier, kan bestämmelsen såsom i sak överensstämmande med rikslagstiftningen jämlikt 19 § 3 mom. i självstyrelselagen intas i landskapslagen.

Enligt 27 § 23 punkten i självstyrelselagen tillkommer lagstiftningsbehörigheten gällande rättskipning riket med beaktande av vad som stadgas i lagens 25 och 26 §. I enlighet med 25 § i självstyrelselagen har i landskapslagen intagits ett flertal besvärstadganden om anförande av besvär hos Ålands förvaltningsdomstol. De begränsningar som görs i landskapslagen beträffande besvärsrätten motsvarar, med undantag från besvärsförbudet i landskapslagens 25 § 2 mom., de begränsningar som finns i rikslagen, och kan enligt 19 § 3 mom. i självstyrelselagen intas i landskapslagen. Besvärsförbudet i 25 § 2 mom., som motsvarar 14a § i gällande vallag, gäller beslut som centralnämnden för lagtingsval fattat om delegering av behandlingen och avgörandet av rättelseyrkanden och de korrigeringar som centralnämnden har rätt att göra i rösträttsregistret. Enligt Ålandsdelegationens uppfattning är intagandet av besvärsförbudet möjligt eftersom det endast gäller delegeringen av beslutanderätten, och inte hindrar anförande av besvär över de beslut som fattas av den person till vilken beslutanderätten delegerats. I besvär över beslut gällande rättelseyrkande kan besvär anföras även på den grunden att delegeringsbeslutet varit lagstridigt.

I landskapslagens 119 § har intagits straffbestämmelser som hänvisar till strafflagen. Enligt 18 § 25 punkten i självstyrelselagen har landskapet lagstiftningsbehörighet i fråga om beläggande med straff och storleken av straff inom rättsområden som hör till landskapets lagstiftningsbehörighet, medan övrig straffrätt utgör riksbehörighet enligt 27 § 22 punkten i nämnda lag. Detta innebär att lagtinget inom landskapets rättsområden, på sätt som nu görs i landskapslagen, kan bestämma om beläggande med allmänna och särskilda straff som

aveses i strafflagen samt om straffens storlek. Lagtinget är dock bundet av de allmänna stadgandena i strafflagen. Straffbestämmelserna i landskapslagen hänför sig till lagtingsval och kommunalval på Åland, och faller inom landskapets behörighet enligt självstyrelselagens 18 § 25 punkt. I landskapslagens 119 § 3 mom. ingår bestämmelser om juridiska personers straffansvar. Bestämmelserna i 9 kap. i strafflagen om straffansvar för juridiska personer hör i egenskap av allmän straffrätt till rikets lagstiftningsbehörighet. Enligt 9 kap. 1 § ska för brott som har begåtts i ett samfunds, en stiftelses eller någon annan juridisk persons verksamhet på yrkande av allmänna åklagaren dömas till samfundsbrott, om en sådan påföljd föreskrivs i strafflagen för brottet. Det straff en juridisk person kan dömas till är således samfundsbrot. I strafflagens 6 kap. nämns även samfundsbrot som en straffart. I landskapets behörighet ingår enligt 18 § 25 punkten i självstyrelselagen att lagstifta om samfundsbrot som straff inom områden som hör till landskapets behörighet, på motsvarande sätt som i fråga om övriga i strafflagen avsedda straffarter. Härvid är landskapet i enlighet med 27 § 22 punkten i självstyrelselagen bundet av de allmänna reglerna om juridiska personers straffansvar i strafflagens 9 kap. Straffbestämmelserna i landskapslagen föranleder inte anmärkningar från Ålandsdelegationens sida.

Enligt Ålandsdelegationens uppfattning strider varken bestämmelserna i landskapslagens 9 kap. om förtidsröstning per brev eller i 10 kap. om förtidsröstning via internet mot skyddet av privatlivet i grundlagens 10 §.

Ålandsdelegationens utlåtande

Ålandsdelegationen har med beaktande av självstyrelselagens för Åland stadganden funnit att hinder för ikraftträdande av landskapslagarna inte föreligger. Tillämpningen av de övriga landskapslagarna förutsätter att även landskapslagen träder i kraft.

Närvarande Ordföranden Lindbäck, ledamöterna Erlandsson, Lampi, Pellonpää och Suviranta.

På Ålandsdelegationens vägnar:

Peter Lindbäck
ordförande

Rainer Åkerblom
sekreterare